

РОЗДІЛ IV

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ

УДК 378:373.5.091.113:316.77(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-185-188

Фенцик Оксана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті автор порушує проблему ролі комунікативної компетентності в управлінській діяльності керівника закладами середньої освіти; звертає увагу на важливість її формування під час навчання у закладах вищої освіти. Відзначає, що у процесі формування готовності до комунікативної взаємодії майбутніх керівників ЗСО необхідно навчити магістрів перетворювати засвоєну теорію комунікації в інструмент своєї професійної дії, бачити прикладні можливості здобутих знань щодо конкретних управлінських ситуацій. Визначає критерії для оцінки сформованості комунікативної компетентності магістрів-управлінців; виокремлює форми, методи та педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування комунікативної компетентності майбутніх керівників у процесі магістерської підготовки.

Ключові слова: професійна компетентність, керівник закладами середньої освіти, комунікативна компетентність, управлінська діяльність; управлінське спілкування, формування комунікативної компетентності, критерії оцінювання, методи навчання, педагогічні умови.

Постановка проблеми. На сучасному етапі більше уваги звертається на якість вищої освіти, компетентнісний підхід, універсальність підготовки майбутніх фахівців до вимог ринку праці, на особистісну зорієнтованість освітнього процесу тощо. З-поміж актуальних питань реформування вищої освіти є підготовка нового покоління керівників закладами загальної середньої освіти – професійних, компетентних, відповідальних, добросесних, спроможних реалізувати державну освітню політику, здатних ефективно виконувати управлінські функції та сприяти інноваційним процесам в освіті.

У контексті управління школою керівник вирішує чимало завдань, та для ефективної організації освітнього процесу, управління спільною координованою діяльністю велике значення має комунікативний зв'язок. Успішне управління діяльністю усіх учасників освітнього процесу передбачає обізнаність з побудовою стратегії й тактики спілкування, організацію міжособистісної взаємодії, спільної діяльності для досягнення поставлених цілей. Комунікація є визначальною умовою, змістом, формою та наслідком освіти. З огляду на цей аспект зростає науковий інтерес до проблеми розвитку комунікативної компетентності майбутніх керівників ЗСО.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. В останні десятиліття чимало наукових досліджень присвячені проблемі компетентнісного підходу у професійній підготовці керівників ЗСО, способам його впровадження (Л. Ващенко, Л. Калініна, Л. Карамушко, В. Кремень, В. Мадзігон, В. Маслов, О. Онаць, Л. Оніщук, Н. Островерхова та ін.); розвиток професійної діяльності керівника інноваційної школи (Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Парашенко, Г. Тимошко, Т. Шамова). Різні сторони професійного спілкування порушено в роботах Г. Балла, В. Галузяка, А. Добровича, М. Заброцького, Я. Коломінського, М. Корнева, В. Семиченко, Л. Орбан та ін.

Наукові розвідки І. Грузинської, Н. Демедишиної, Н. Драгомирецької, Ю. Малика, С. Хаджирадєвої та інших дослідників спрямовані на обговорення різноманітних аспектів комунікативної діяльності державних службовців. У той же час цілий ряд аспектів проблеми комунікативної підготовки у структурі управління закладами освіти залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті: розглянути теоретичні аспекти формування комунікативної компетентності як складової професійної компетентності майбутнього керівника закладами середньої освіти.

Результати дослідження. Грунтовний аналіз наукової літератури з проблеми управління закладом загальної середньої,

спостереження та опитування учасників освітнього процесу (керівників та педагогічних працівників) показали, що сьогодні існує суперечність між соціальними вимогами до професіоналізму керівників ЗСО, з одного боку, та рівнем їх комунікативної підготовленості для партнерської моделі управлінської взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу; суперечність між потребою суспільства в компетентних керівниках та необхідністю якісної підготовки майбутніх керівників до ефективної комунікативної взаємодії. Також аналіз практики управлінської діяльності керівників закладів загальної середньої освіти дозволяє зробити висновки про існування комунікативних проблем в їх управлінні, зокрема: низький рівень сформованості мовленнєво-комунікативних умінь, недостатнє володіння вербальними і невербальними засобами спілкування; невміння обирати оптимальний стиль спілкування, комунікативно регулювати емоційну напруженість у розмові тощо. Зазначені суперечності та аналіз практики управлінської діяльності свідчать про вагомість комунікативно-професійної підготовки управлінців.

Керівник закладу освіти – це людина, яка одночасно є лідером і ефективно керує своїми підлеглими. Цілком погоджуємось, що «керівник-професіонал – це лідер, патріот і громадський діяч, агент змін, здатний орієнтуватися у політичних, економічних, культурних і загалом суспільних процесах; має бути готовим до реформаційних змін в освіті та активно їх запроваджувати на практиці, креативно управляти інноваціями, емоційним та соціальним розвитком і розвитком людських ресурсів; сприймати усе нове та прогресивне, вміти поєднувати авторитет та демократичний стиль керівництва; бути здатним адаптувати зміни до умов школи, опанувати мистецтво менеджменту та бути відповідальним за долю кожного учня спільно з батьками» [3, с.60].

Здебільшого діяльність керівника ЗСО полягає у розв'язанні управлінських завдань засобами комунікації. На це ж вказує Л. Орбан-Лембрик, відзначаючи, що необхідною складовою безпосереднього керівництва людьми є спілкування з ними. Проте поза комунікацією, без діалогу, взаємодії та взаємного сприйняття людей управлінська діяльність керівника не можлива [6]. Комунікація в управлінні – важливий інструмент розв'язання основних управлінських функцій: організації, мотивації, планування і контролю.

Спілкування як складова управлінської культури та інструмент комунікативної взаємодії його учасників охоплює не тільки обмін інформацією, а й сприйняття та розуміння усіх учасників комунікативного процесу і на цій основі вироблення

єдиної лінії комунікативної взаємодії [4, с.4]. Тому однією з найважливіших умов успішності керівника є його комунікативна компетентність. Неабияку роль при цьому відіграє комунікативна культура, яка сприяє гармонізації спільної діяльності усіх учасників освітнього процесу.

Комунікативна компетентність є однією з ключових в діяльності керівника, оскільки в її основі лежить спілкування, взаємодія та співпраця з іншими людьми. Керівники ЗЗСО є безпосередніми учасниками різноманітних комунікативних процесів як вертикальних (ієрархія управління закладом освіти), так і горизонтальних (встановлення міжособистісних взаємин учасників освітнього процесу) – саме тому повинні мати сформований високий рівень комунікативної компетентності, що є важливим засобом спонукання усього колективу підвищувати якість освітнього процесу, створення такого соціально-психологічного клімату, який сприяє досягненню позитивних результатів спільної діяльності.

У контексті нашого дослідження здійсимо аналіз понять «професійна підготовка майбутніх керівників» та «комунікативна компетентність».

Професійна підготовка майбутніх керівників закладами середньої освіти визначається нами як процес набуття професійних компетенцій з метою формування управлінської компетентності як здатності ефективно виконувати професійну діяльність.

Серед науковців існують різні підходи щодо визначення змісту та структури комунікативної компетентності. Так, Ю. Жуков під комунікативною компетентністю пропонує вважати «здатність встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми і сукупність знань і умінь, що забезпечує ефективний перебіг комунікативного процесу» [2, с.3]. На думку Л. Петровської, комунікативна компетентність – це «уміння ставити й розв'язувати певні типи комунікативних завдань: визначати мету комунікації, оцінювати ситуацію, враховувати наміри й способи комунікації партнера (партнерів), обирати адекватні стратегії комунікації, бути готовим до осмисленої зміни власної мовної поведінки» [7].

О. Корніяк розглядає комунікативну компетентність як складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати здійсненої суб'єктом спілкування комунікативної діяльності, а також виокремлює у її структурі комунікативної компетентності комунікативно-мовленнєву, соціально-перцептивну та інтерактивну здатність [5]. Ми погоджуємось, що структура комунікативної компетентності менеджера освіти носить складний, багаторівневий характер, при цьому її визначальну сторону задає компетентність у суб'єкт-суб'єктному спілкуванні, у розв'язанні продуктивних задач, в оволодінні глибинним, особистісним рівнем спілкування [1].

Комунікативну компетентність керівника ЗЗСО розглядаємо як складну інтегративну якість особистості (сукупність мотиваційних, когнітивних, поведінкових особливостей), що зумовлює здатність встановлювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію зі всіма учасниками освітнього процесу; здатність забезпечити інформаційний обмін, основна мета якого дійти до спільного розуміння, єдиної думки з приводу різних аспектів спілкування; готовність обрати комунікативну стратегію та тактику її реалізації для досягнення комунікативних цілей [8 с.201]. На нашу думку, комунікативна компетентність певною мірою й визначає ефективність професійної управлінської діяльності. Складовою комунікативної компетентності є її культурний компонент, сформованість якого забезпечує здатність здійснювати гуманістичний підхід в управлінському спілкуванні, створювати невимушену, творчу та демократичну атмосферу.

Закономірно, що сьогодні перед закладами вищої освіти постає завдання: формування професійно-управлінської компетентності та комунікативної компетентності майбутнього керівника як важливої характеристики успішного керівника-лідера. Цілком зрозуміло, що формування комунікативної компетентності особистості розпочинається ще у школі, а продовжуємо її

формувати у ЗВО, однак спрямовуємо її більше не на соціальний, а на професійний розвиток.

Формування комунікативної компетентності керівників-магістрів є складним і багатокomпонентним процесом, що включає комунікативну (обмін інформацією), інтерактивну (організація взаємодії) і перцептивну (взаємовплив і взаєморозуміння) складові, процесом набуття соціально-перцептивних характеристик спілкування та майстерності їх застосування у комунікативній діяльності.

Процес професійної підготовки майбутнього директора школи передбачає розробку поетапної програми формування комунікативної готовності до партнерської взаємодії і розвиток таких комунікаційних навичок та якостей: володіти досконало українською мовою, бути її носієм і зразком правильного мовлення, виявляти здатність ефективно спілкуватися, уміння представити складну інформацію у стислій усній або письмовій формі, конструктивно висловлювання свої думки, аргументувати свою позицію, працювати у команді, засобами комунікації мотивувати суб'єктів освітнього процесу до цілеспрямованого руху, до спільної мети, здатність сприймати думки інших людей, їхнє право на власну позицію, готовність управляти конфліктами, здатність володіти інформаційно-комунікативними технологіями.

Професійна підготовка майбутніх фахівців за спеціальністю «Освітні, педагогічні науки» зі спеціалізацією «Управління закладами освіти» в Мукачівському державному університеті здійснюється через програму вищої освіти другого магістерського рівня та реалізує завдання щодо підвищення рівня управління та підготовки сучасних керівників-лідерів у системі освіти, здатних до швидкої адаптації відносно викликів ринку освітніх послуг, при цьому готових обрати комунікативну стратегію та тактику для досягнення комунікативних цілей; здатних здійснювати гуманістичний підхід в управлінському спілкуванні, створювати невимушену, творчу та демократичну атмосферу. Важливим механізмом формування комунікативної компетентності у майбутнього магістра є забезпечення взаємозв'язку теорії і практики комунікативної діяльності, що передбачає постійне вдосконалення комунікативних умінь на основі ґрунтовного пізнання науки про культуру мовлення, мистецтво говоріння та слухання, мистецтво долати бар'єри спілкування, мистецтво впливу у комунікативному процесі, його закономірності, принципи дії, специфіку тощо.

Здійснювати ефективну комунікативну підготовку майбутнього керівника можна тільки за умови створення динамічної системи навчання магістрів у процесі засвоєння циклу дисциплін загального та професійного спрямування. Комунікативна підготовка майбутніх керівників освітніми закладами у МДУ здійснюється під час засвоєння усіх дисциплін, проте цілеспрямовано – у процесі вивчення дисципліни «Педагогічна комунікація». Безперечно управлінське спілкування не можемо цілком ототожнювати з педагогічним, проте між ними є багато спільних закономірностей, принципів та правил, на яких ґрунтується комунікативно-професійна діяльність в закладах освіти. Як майбутні керівники закладами освіти, так і вчителі повинні бути носієм і зразком правильного мовлення, володіти тактиками та стратегіями спілкування, законами та способами комунікативної поведінки; вміти приймати обґрунтоване рішення, обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи, міжособистісної взаємодії; нести відповідальність за вибір та тактику способу комунікації.

У процесі формування готовності до комунікативної взаємодії майбутніх керівників ЗВО важливо навчити студентів перетворювати засвоєну теорію комунікації в інструмент своєї професійної дії, тобто осмислювати практику, бачити прикладні можливості здобутих знань щодо втілення в конкретних ситуаціях у управлінській діяльності. Отже, формування комунікативної компетентності майбутнього магістра відбувається через відбір, накопичення знань, необхідних для формування професійних комунікативно-мовленнєвих умінь; перетворення цих знань у переконання й формування на їх основі професійно-мовленнєвої

компетенції; реалізація професійної комунікативної компетентності у змодельованих видах управлінської діяльності.

Для оцінки сформованості комунікативної компетентності майбутнього керівника закладами освіти визначено такі критерії: мотиваційно-ціннісний (готовність до професійного вдосконалення, прагнення до саморозвитку та самореалізації); комунікативно-культурний (рівень знання змісту комунікації в управлінській діяльності, рівень культури говоріння та культури слухання, здатність орієнтуватись в нормах мовленнєвого етикету, в якому здійснюється комунікація; здатність відбирати доцільні вербальні й невербальні засоби, які спрямовані на досягнення комунікативної мети; рівень уміння кодувати і декодувати повідомлення за вербальними і невербальними каналами); емоційно-вольовий (рівень уміння контролювати свій емоційний стан, розуміти емоційні реакції й почуття співрозмовників, гнучко варіювати комунікативні стратегії і тактики, при цьому демонструвати зразки толерантної поведінки, уміння створити атмосфери взаєморозуміння і співробітництва); інтерактивно-діяльнісний (здатність чітко, послідовно та логічно висловлювати свої думки та переконання; підтримувати гармонійне ділове освітнє середовище; залежно від ситуації обирати найбільш доцільні інформаційні засоби та канали комунікації; переконувати, аргументувати, вести результативні ділові бесіди; наради, організувати дискусії; протидіяти маніпуляції, долати комунікаційні бар'єри; запобігати і розв'язувати конфлікти конструктивним способом).

Для вироблення у майбутніх магістрів-управлінців точності й лаконічності висловлювань, усвідомлення і засвоєння ними особливостей професійного мовлення доцільно проводити захисти проєктів, презентацій, дія яких одночасно створює сприятливі умови для саморозкриття особистості, вироблення навичок самопрезентації та самовираження. Аналіз конкретних ситуацій, мозковий штурм, групова дискусія, робота в малих групах, рольові ігри, тренінги, відеоаналіз дозволять активізувати комунікативно-пізнавальну діяльність магістрів, істотно підвищити рівень їх

комунікативної компетентності та рівень розуміння процесу управлінського спілкування.

Формування комунікативної компетентності майбутніх керівників у процесі магістерської підготовки забезпечується низкою педагогічних умов, а саме: взаємозв'язок теоретичного та практичного навчання; спонукання майбутніх керівників до збагачення професійного мовлення та самовдосконалення у фаховому спілкуванні; творче спілкування зі студентами, організація диференційованої комунікативної підготовки; комунікативно-професійна спрямованість фахового навчання, що передбачає організацію активного спілкування в професійних ситуаціях; надання переваги формам і методам інтерактивного навчання, які допомагають відтворювати фахові ситуації, взаємини, моделювати активне професійне спілкування у можливих ситуаціях професійної діяльності майбутнього керівника.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, керівник ЗЗСО, усвідомлена взаємодія якого з іншими учасниками освітнього процесу, повинен забезпечити спільну активну та скоординовану участь у досягненні мети закладу освіти, а це вимагає від нього належного рівня комунікативної підготовленості. У процесі формування готовності до комунікативної взаємодії майбутніх керівників ЗВО важливо навчити магістрів засвоювати теорію комунікації осмислювати та застосовувати на практиці, бачити прикладні можливості здобутих комунікативних знань щодо конкретних професійно-управлінських ситуацій. Для оцінки сформованості комунікативної компетентності майбутнього керівника закладами освіти визначено такі критерії: мотиваційно-ціннісний, комунікативно-культурний, емоційно-вольовий та інтерактивно-діялісний. Також виокремлено форми, методи та педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування комунікативної компетентності майбутніх керівників у процесі магістерської підготовки.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у створенні та експериментальній перевірці моделі формування комунікативної компетентності майбутніх керівників ЗЗСО.

Список використаних джерел

1. Данченко Г.В. Психологічні детермінанти розвитку комунікативної компетентності менеджера освіти шкільного рівня: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Київ, 2002. – 43 с.
2. Жуков Ю.М. Эффективность делового общения / Ю.М. Жуков. – Москва: Знание, 1988. – 64 с.
3. Калініна Л.М. Базовий стандарт професійної діяльності керівника нової української школи / Л.М. Калініна, О.М. Онаць // Керівник нової української школи: світоглядно-професійні орієнтири: збірник наукових праць. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С.52–60.
4. Комунікації в публічному управлінні: аспекти організаційної культури та ділового спілкування: навч. посіб. / уклад.: Гошовська В. А. та ін. – Київ: К.І.С., 2016. – 130 с.
5. Корніяк О.М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення (Ольга Корніяк // Психолінгвістика: [збір. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]. – Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2011. – Вип. 8. – С. 33–45.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації: Навчальний посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2010. – 528 с.
7. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг // Общение - компетентность – тренинг: Избранные труды. – М.: Смысл, 2007. – 387 с.
8. Фенцик О. Формування професійної компетентності майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти: комунікативний аспект / О.Фенцик // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»: зб. наук. пр. / – Мукачево: Вид-во МДУ, 2018. – Випуск 2(8). – С.200–203.

References

1. Danchenko, H.V. 2002. Psyholohichni determinanty rozvytku komunikatyvnoyi kompetentnosti menedzhera osvity shkil'noho rivnya [Psychological determinants of development of communicative competence of school-level education manager]. Candidate of psychological sciences. Institute of Psychology named after. G.S. Kostiuk NAPS of Ukraine.
2. Fencyk O., 2018. Formuvannja profesijnoji kompetentnosti majbutnjogho kerivnyka zakladu zaghaljnoji serednjoji osvity: komunikatyvnyj aspekt [Formation of professional competence of the future head of the institution of general secondary education: the communicative aspect], Naukovyj visnyk Mukachivskjogho derzhavnogho universytetu. Serija «Pedagoghika ta psykholohija»: zb. nauk. pr., Vyd-vo MDU, Mukachevo, No.,2(8), pp. 200–203.
3. Kalinina, L.M., 2017. Bazovyj standart profesijnoji dijalnosti kerivnyka novoji ukrajinskoji shkoly [The basic standard of professional activity of the head of the new Ukrainian school]. Kerivnyk novoji ukrajinskoji shkoly: svitoghljadno-profesijni orijentyry: zbirnyk naukovykh pracj, NPU im. M. P. Dragomanova Kyjiv, pp. 52–60.
4. Komijaka O.M., 2011. Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoji kompetentnosti fakhivciv na riznykh etapakh jikh profesijnogho stanovlennja [Features of the development of communicative competence of specialists at different stages of their professional development]. zbir.

nauk.pracj DVNZ Perejaslav-Khmeljnycykj derzhavnyj pedagoghichnyj universytet imeni Ghryghorija Skovorody, PP «SKD», Perejaslav-Khmeljnycykj, No.8, pp. 33–45.

5. Orban-Lembryk, L.E. 2010. Psykholohiya profesijnoyi komunikatsiyi [Psychology of professional communication]. Chernivtsi: Books – XXI, 528 p.

6. Petrovskaja L. A., (2007). Kompetentnostj v obshhenyy. Sotsyalno-psykholohycheskyj trenyngh [Competence in communication. Socio-psychological training], Smysl, Moskva, 387 p.

7. Zhukov, Ju.M. (1988). Effektivnostj delovogho obshhenija [The effectiveness of business communication], Znanye, Moskva, 64p.

В статті автор піднімає проблему ролі комунікативної компетентності в управлінській діяльності керівника закладом середнього освіти; звертає увагу на важливість її формування в час навчання в вищих навчальних закладах. Зазначає, що в процесі формування готовності до комунікативного взаємодіяння майбутніх керівників шкіл необхідно навчити магістрів перетворювати засвоєну теорію комунікації в інструмент своєї професійної діяльності, бачити можливість застосування знань в конкретних управлінських ситуаціях. Визначає критерії для оцінки сформованої комунікативної компетентності магістрів-управлінців; виділяє форми, методи і педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування комунікативної компетентності майбутніх керівників в процесі магістерської підготовки.

Ключові слова: професійна компетентність, керівник закладом середнього освіти, комунікативна компетентність, управлінська діяльність; управлінське спілкування, формування комунікативної компетентності, критерії оцінки, методи навчання, педагогічні умови.

The author of the article has raised up the problem of the role of communication in management, communicative competence of the head of secondary educational establishments. She has put attention to the importance of its formation while studying in higher educational establishments. In the process of research the author has used methods of analysis and synthesis, comparisons, survey methods, pedagogical observation. She has exposed the sense of the conception of "professional training of future managers" and "communicative competence". She has observed that in the process of formation of readiness to communicative interaction of future directors of HEEs, it is necessary to teach students of Master degree to transform the theory of communication into an instrument of their professional activity, to see possibilities of acquired knowledge about specific managing situations. The process of professional training of the head of educational establishments has involved the development of a phased program to form a communicative readiness for the subject-subject interaction and the development of personal qualities that contribute to dialogue, as well as the creation of favorable psychological and pedagogical conditions for such interaction. The author of the article has defined the following criteria to assess the formation of the communicative competence of the future head of educational establishments. They are following: motivational-value, communicative-cultural, emotional-willing and interactive-activity. The author has selected such methods as: analysis of specific situations, role games, group discussion, brainstorming, trainings, video analysis - that will enable activating communicative and cognitive activity of students of Master degree, significantly increase their level of communicative competence and level of understanding of the process of managing communication. She has distinguished pedagogical conditions that ensure the effectiveness of forming the communicative competence of future managers in the process of master's training.

Key words: professional (managing) competence, the head of secondary education establishments, communicative competence, communicative culture, managing activity; managing communication, the formation of communicative competence, master's training, evaluation criteria, teaching methods, pedagogical conditions.

УДК:372.881.116.12

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-188-191

Хома Ольга Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Алмашій Євеліна Василівна,
студент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ПРИСЛІВНИКА ЯК ЧАСТИНИ МОВИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито сучасні вимоги до вивчення граматичного матеріалу, прислівника зокрема. Визначено підходи до оволодіння мовою в контексті нового Державного стандарту початкової освіти. Проаналізовано програмні вимоги до вивчення частини мови. Названо етапи, за якими вивчається граматичний матеріал. З'ясовано помилки, яких припускаються учні четвертого класу в процесі вивчення прислівника. Запропоновано традиційні й інноваційні методи засвоєння частини мови.

Ключові слова: Концепція «Нова українська школа», частини мови, прислівник, традиційні й інноваційні методи.

Постановка проблеми. Мовна ситуація в Україні значною мірою залежить від вивчення української мови як базової дисципліни в загальноосвітній школі. У Законі України «Про освіту» сформульовано компетентності, якими повинен володіти здобувач освіти, одна із яких – володіння державною мовою [3]. Нові підходи до навчання української мови вимагають оновлення методики її викладання, диференційованого підходу до визначення мінімальних, достатніх і спеціальних ґрунтовних знань та умінь з цього предмету. Концепція Нової української школи спрямована на засвоєння рідної мови, у першу чергу, як засобу спілкування, пізнання та впливу на особистість, тобто початковий курс має передбачати формування комунікативної компетенції як результату навчання.

Визначені Концепцією Нової української школи пріоритети реформування загальної середньої освіти знаходять своє відображення в Державному стандарті початкової освіти (2018), який почав діяти з 1 вересня 2018 року. Зміст вивчення граматичного матеріалу в початковій школі оновлюється, змінюються підходи до оволодіння ними. У першому класі закладаються основи лексичної роботи над словами, що належать до різних частин мови. Проблема ознайомлення учнів початкової школи з прислівником є однією з найскладніших, так як він утворюється від інших частин мови і потребує уваги в написанні омонімічних форм. Важлива роль прислівників у процесі усного й писемного спілкування, наявність нового Державного стандарту початкової школи зумовили вибір проблеми дослідження.